

Ki vesztette el Magyarországot?

LOVAS ISTVÁN

Ha hazánknak komolyabb súlya lenne, még a fenti címmel vita is folyhatna Washingtonban arról, hogy ki vesztette el Magyarországot. Ehelyett a szeptember 11-i terrortámadás előtt a vita arról folyt az Egyesült Államokban, hogy ki vesztette el Oroszországot. Lényegében ez a témája *Stephen F. Cohen* 2001 júniusában felfrissített, először 2000-ben megjelent könyvének, amelynek címe *A megbukott keresztes hadjárat: Amerika és a posztkommunista Oroszország tragédiája*. A szerző a New York Egyetemen orosz történelmet tanít, és szakmája legjobbjai közé tartozik. *Buharinról*, a bolsevik forradalomról és a szovjet világról írt könyvei „kötelező” olvasmányok nem csak a történészek, a szovjetológusok, politológusok és diákjaik körében.

Kötete, noha témája az Egyesült Államok és Oroszország viszonya, már-már kísértetiesen meg van terelve áthalálásokkal. Szinte annak útikönyveként használható, hogy miként vesztette el az amerikai kormány természetes szövetségeit Kelet- és Közép-Európában, közöttük Magyarországot. 12 év után ott tartunk, hogy a Fehér Ház egy volt kommunista ügynököt és hálózatát segítette hatalomra, és mára Magyarország antikommunista, polgári oldala oly mértékben gyűlöli a magyar jobboldalt és választott képviselőit folyamatosan bíráló amerikai kormányt, az amerikai politikát, mint az arab utcák radikális népe. Magyarország persze nem sokat nyom a latban, de az előttünk tornyosuló, globális robbanásokkal terhelt világban nem lesz mindegy Washingtonnak sem, hogy mennyire érezheti stabilnak utánpótlási területeit.

A kötet – amely tartalmát és következtetéseit tekintve akár *Csath Magdolna* és a Kontroll Csoport együttes munkája is lehetett volna – egyik fő célpontja az amerikai sajtó. Az, hogy az amerikai sajtó, hagyományos feladatát sutba dobva, miként láttatta hosszú éveken át úgy Oroszországot és az amerikai–oros viszonyt, ahogyan azt a politikusok kívánták. Megdöbbenetek az idézetek. Mintha rólunk szólnának.

Cohen szerint az amerikai médiában a posztkommunista Oroszországról olyan kép jelent meg, amely manicheista módon csak feketével és fehérrel volt megfestve, és lényegében az amerikai tisztségviselők szövegein alapult. A kötet logikáját követve, ezzel egybevágóan Hornékat és Medgyessyékét a jók, Antallékat és Orbánékat a rossz megjelenítőjének ábrázolták, az amerikai politika kívánalmainak megfelelően. Mint ahogyan a Washington Post egyik tudósítója fogalmazott: „A Nemzetközi Valutaalap normáit vették alapul a piacgazdaság kialakulásában.” Az amerikai narratívában a „jók” oldalán állt *Jelcin* volt orosz elnök és „fiatal reformerei”, akiket az amerikai sajtó leginkább a „demokrácia óriásainak” festett le, név szerint *Jegor Gajdart*, *Anatolij Csubajsz*, *Borisz Nyemcovot* és *Szergej Kirijenkót*. A „sötétség” oldalán álltak az ortodox kommunisták, a nacionalisták és a parlamenti barlangjukba húzódó egyéb rosszindulatú politikai sárkányok. Oroszország történetét – olvashatjuk – csaknem tíz éven át állandóan a „reformerek” és nyugati támogatóik szemszögéből ábrázolták úgy, hogy az utóbbiak mindig a cikkekben forrásként is szolgáltak. Ugye ismerős? *Eörsi*, *Konrád*, *Litván*, *Haraszi*, mint a magyarországi politikáról cikkező lapok forrásai... Oroszországban a legtöbben *Jelcin* sokkterápiáját és egyéb intézkedéseit szélsőségeseknek tekintették, de az amerikai sajtóban *Jelcin* jelenítették meg „a bal- és jobboldali szélsőségesek elleni egyedüli bástyaként”. Nem egy amerikai társadalomtudós úgy látta, hogy a média *Jelcin*-barátsága a harmincas évek kommunistaszimpatizáns társutasságára emlékeztetett – csupán fordított előjellel. Az amerikai újságírók kultuszt teremtettek azon orosz politikusok köré, akiket az amerikai kormány politikája megtestesítőjeként választottak ki. *Csubajsz* egy „gazdasági álomcsapat” fejének tekintették... Emlékszünk a *Surányi–Bokros* „álomcsapatra”? „Az álomcsapat – az amerikai sajtó így becézi a Bokros–Surányi kettőst”, olvashattuk a D–209 és hálózata lapjának, a Népszabadságnak 1995. június 12-i számában... A New York Timesban *Csubajsz* továbbra is „a szabad piac keresztes lovagja maradt”, miután kiderült, hogy személyes hasznot húzott az általa lebonyolított privatizációs programokból, részben úgy, hogy megfirkálta a piaci ügyleteket. 1999-ben két amerikai újságíró vizsgálata összegzésében arra a következtetésre jutott, hogy a Wall Street Journal moszkvai irodája nem volt más, mint „egy korrupt rezsim PR-csatornája”. Ő, független amerikai újságírók...

Cohen szerint még megdöbbenőbb volt az, hogy 1993-ban amerikai publicisták és vezércikkírók csaknem egyhangúlag követték a Clinton-kormányt, amikor hangosan bátorították *Jelcin*et, noha alkotmányellenesen felfüggesztette az orosz parlamentet, majd pedig ugyanez a sajtó drukolt *Jelcin*nek a választott testület elleni fegyveres támadásához. „Nem lehet rántottát készíteni anélkül, hogy a tojáshoz ne törjünk” – lihegtek az amerikai újságírók, és dicsofították a kommunista időszak legszörnyűbb, „a cél szentesíti az eszközt”-féle gyakorlatát. Sőt az amerikai média még azt is megengedte magának, hogy *Jelcinnel* is antidemokratikusabb legyen, és célba vette *Jelcin* rá következő parlamentjét, mivel „Oroszország demokratikusabb lenne törvényhozás nélkül”, azaz egy olyan országra gondoltak, amelyet csupán az elnök és jelöltjei irányítanak. A Reuters brit hírügynökség egyik tudósítója később lakonikusan megjegyezte, hogy a helyszíni tudósításokból az „orosz nép fájdalmát egyszerűen kihúzták”. Sőt az amerikai újságírók, politikusok és gazdasági „szakértők” azt remélték, hogy *Putyin* még jobban meghúzza a nadrágszíját az iszonyatos nyomorban élő orosz lakosság derekán. Akár a szovjet idők szovjet újságírói: az amerikai tudósítók a jelen szenvedéseit megbocsátották az olyan jövőbeni előnyökért, amelyek soha nem valósultak meg. Eközben Washington és a Kreml papagájként ismételtette hivatalos optimizmusát a gazdaság jobbra fordulásáról. Amikor pedig *Putyin* ki mondta, hogy „az országban a szegénység szokatlan méretűvé vált”, az amerikai média e kijelentésről mélyen hallgatott. Arról sem írtak, hogy 1992 és 1998 között Oroszországban a politikai harc különböző csoportok között zajlott az állami vagyon megkaparintásáért. Demokrácia? Piac? – nevelés, írja a szerző. Mint az is, ahogyan a lopás nagymestereit, a gyilkosságokra is képes orosz oligarchákat az amerikai sajtó „Szaharov-féle politikai ellenállókként” ábrázolta azután, hogy kiderült, *Putyin* nem hajlandó a Nemzetközi Valutaalap receptjét alkalmazni. Akkor azonnal, mindenért támadták. És amiért *Putyin* nem teszi lehetővé az amerikaiaknak tétársaságok felvásárlását, holott magában az Egyesült Államokban külföldi nem birtokolhat 25 százaléknál többet egy televíziós társaság részvényeiből...

A professzor szerint ma az oroszok Amerika-barátokból Amerika-gyűlölökké váltak. Iszonyatos szenvedésüket Amerika nyakába varrják... A könyvet nálunk is ki kellene adni.